

מתוכחי התקשורת – מהן חדשות?

קהל יעד: כיתות י"א-י"ב

רקע תיאורטי:

אחרי שהגדרנו מהו עיתונאי, נעסוק כעת בנושא לא פחות חשוב – מהן בעצם חדשות. מדי יום ביומו קורים אירועים שונים, אך לא כולם מגיעים לחדשות. הדיווח נבנה בשני שלבים: "סלקציה" – בחירת החומר – ההחלטה מה ייכנס לחדשות ומה לא. והשלב השני הוא "קומפוזיציה" – עריכת החומר ועריכתו מחדש. לאחר שהוחלט לסקר את האירוע כיצד מספרים את הסיפור.

הכתבים ובעיקר העורכים ("שומרי הסף") הם אלו שמחליטים מה ייחשב כחדשות ומה לא – נשאלת השאלה כיצד הם מחליטים זאת? ג'ון גלטונג ומארי רוג'ה – שני חוקרים סקנדינביים איתרו תריסר קריטריונים אשר משפיעים על כך שאירוע יהפוך לחדשה. ככל שקיימים יותר קריטריונים, הסיכוי שהאירוע יהפוך לחדשה גובר.

1. זמן ותדירות: לאירוע יש יותר סיכוי להפוך לחדשה ככל שזמן ההתרחשות תואם את תדירות ההופעה של העיתון. אירוע שנמשך זמן רב מתאים יותר לשבועון, או ירחון, לעומת זאת – אירוע קצר יתאים יותר לעיתון יומי. הרדיו ישדר יותר אירועים קצרים מאחר שהוא משדר כל שעה, למשל – רק ברדיו יהיו דיווחי תנועה.

2. סף עוצמה: קיים סף בסיסי עליו צריך לעלות האירוע על מנת להיות מדווח – ככל שהאירוע יהיה בולט יותר בגודל, בכמות או בהשפעה כך יהיה לו יותר סיכוי להיחשב כחדשה. למשל כמות ההרוגים בתאונת דרכים, גודל הבית שהתמוטט ועוד.

3. בהירות וחד - משמעיות: ככל שמשמעותו של האירוע בהירה, ברורה ואינה ניתנת לפירושים שונים גובר הסיכוי שתיהפך לחדשה. לעובדות בדוקות יש במקרה זה תפקיד מכריע, לעומת שמועות, הערכות או תחושות לגבי העתיד לבוא.

4. משמעותיות תרבותית: יועדפו אירועים אשר נוגעים לחברה ולתרבות בה הם מפורסמים. כך למשל מעט מאוד אירועים אשר יקרו במדינות "עולם שלישי" יפורסמו בארץ, לעומת אירועים שיקרו במדינות המערב. מנגד ניתן לומר כי מאחר שהמזרח הרחוק הפך ליעד תיירותי עבור מטיילים ישראלים רבים פרסומים מסוימים עשויים להיות מסוקרים. השאלה היא לאיזה אירוע יש משמעות תרבותית עבור הקוראים.

5. התאמה לציפיות הנמען: ככל שהאירוע צפוי יותר כך גדל הסיכוי שיהפוך לחדשה. בצפוי הכוונה היא לאירועים שתואמים לידע, לציפיות, לחששות או לרצונות של הנמען – מאחר שהמידע הזה נראה הגיוני ומתיישב עם התפיסות והערכים של האנשים. למשל אסון טבע או רצח של ראש ממשלה.

6. הפתעה: אירוע חריג, אינו מתוכנן או בניגוד לצפוי יהפוך לחדשה בתנאי שהוא בגבולות הסבירות הצפויה, מאחר שלאנשים יש נטייה לדחות מידע שנראה להם לא הגיוני. דוגמא לאירוע מפתיע שיהפוך לחדשה היא נפילה של ילד מבניין גבוה אשר יצא מכך ללא פגע.

7. המשכיות: לאחר שאירוע עבר את סף הכניסה לחדשות ודווח הוא ימשיך להיות מוגדר כחדשות לזמן מה ואף יכול לדחוק לשוליים חדשות אחרות אשר לא יזכו לסיקור.

8. מבנה והרכב החדשות: לעיתון ולמהדורת החדשות יש מבנה תוכני וצורני מסוים, דבר אשר משפיע על הידיעות שייכנסו. על מנת לאזן את החדשות ולהימנע מהצגת מציאות חד-ממדית יוכנסו לעיתים כתבות שהערך החדשותי שלהם נמוך יותר. הכוונה באיזון היא הן מבחינת התחומים אשר מופיעים (כלכלה, חינוך, פוליטיקה וכו') והן מבחינת אורכם של החומרים, צילומים ועוד. קריטריון זה יכול להתבטא גם בשילוב ידיעות משעשעות או צילומי אווירה.

9. קשר למדינות אליטה: לחדשות שיהיו קשורות למעצמות גדולות יהיה ערך חדשותי גבוה יותר. אם נבחן את הקריטריון ביחס לחדשות פנים-האליטה במקרה זה תהייה ערים גדולות, חברות כלכליות גדולות, ארגונים מרכזיים במשק ובחברה.

10. קשר לאנשי אליטה: קריטריון זה מתייחס לאנשי מפתח בחיים הפוליטיים, החברתיים, הכלכליים והתרבותיים. אנשי האליטה יכולים להיות בינלאומיים או מקומיים - נשיא ארה"ב או ראש ממשלת ישראל. בקטגוריה זאת ייכללו שרים, מנהיגים פוליטיים, אישים בכירים בתחומי החברה, הכלכלה והתרבות, ספורטאים, דוגמניות, אנשי אופנה ועוד.

11. האנשה והתייחסות לעניינים אישיים: קל להזדהות עם דמויות אנושיות ועם תכנים אנושיים כמו שנאה או אהבה, לכן כאשר אפשר לספר סיפור מנקודת מבט אישית עולה הערך החדשותי של הכתבה. למשל מלחמה בסרייבו עלולה להיראות רחוקה ולא רלוונטית, אך אם תסופר מנקודת מבטו של ילד אשר איבד את אימו במלחמה כנראה תעלה לכותרות.

12. שליליות: כאשר האירוע שלילי יותר, מבחינת משמעותו ותוצאותיו סיכויי להיפך לחדשה גבוהים יותר. פיגועים קשים, אסונות טבע בדרך כלל ידחקו את החדשות הטובות. בנוסף - האירועים הללו במקרים רבים קצרים וחד משמעיים - לכן תואמים את זמני המערכת.

מטרות:

1. התלמידים יבינו מהו ערך חדשותי

2. התלמידים ידעו מהם 12 הקריטריונים של גלטונג ורוג'ה לקביעת – מהי חדשה

מהלך השיעור:

פתח + דיון (10 דק')

השיעור נפתח עם כותרות מהדורת כאן 11 עם המנחה דב גילהר. על התלמידים לכתוב לעצמם במחברת מהם הנושאים שהופיעו לפי הסדר בפתח המהדורה המרכזית. לינק

למהדורה: <https://www.youtube.com/watch?v=Bh8rycoBaCo>. לאחר מכן יש דיון בכיתה עם השאלות הבאות: **מדוע נבחרו דווקא הנושאים האלה? מי או מה קובע מה נכנס ומה לא למהדורה? התלמידים יאמרו: "המנהלים של החדשות/העורכים/הכתבים".**

גוף השיעור (30 דק'):

משימה: הכיתה מתחלקת ל-4 קבוצות חשיבה (כאן 11, קשת 12, רשת 13, ערוץ 14). על השקופית (מס' 5) יהיו ידיעות רבות מהארץ ומהעולם. על התלמידים להחליט תוך 7 דק' בלבד מה מכל אלו ייכנס לתוך מבזק של חמש ידיעות בלבד. למשימה קוראים: **"תהיו אתם, העורכים"**. בשקופית הבאה יהיו חמישה מלבנים כחולים אליהם ישובצו הנושאים (הם מופיעים כגזירים נספח שבסוף המצגת).

לאחר מכן, מתקיים דיון: מדוע הכנסתם את נושא X ולא Y? מה עמד מאחורי השיקולים שלכם למקם את הנושאים בסדר שבו בחרתם? על מה כולם הסכימו? על מה כולם לא הסכימו? האם יש קריטריון נוסף שצמד החוקרים לא חשב עליו? תנו אתם את "הדיבר ה-13".

צמד החוקרים גלטונג ורוג'ה קבעו לנו 12 קריטריונים שהופכים אירוע לחדשה. מעין "האורים והתומים" של שומרי הסף. כעת, תקבל כל קבוצה את רשימת 12 הקריטריונים – כשכל אחת מהן תציג בפי הכיתה שלושה בלבד. עוברים עם התלמידים על השקופיות ועל כל קריטריון ומבקשים מכל קבוצה לתת דוגמא – סרטון שהם מצאו ברשת או תמונה וכמובן, עליהם גם לנמק את בחירתם. את הדוגמאות שמצאו ברשת יישלחו בקבוצת הוואטספ של המגמה ויכתבו מתחת כל דוגמא את הקריטריון שהיא מייצגת.

לסיכום (8 דק'):

העולם שלנו מוצף בידיעות חדשותיות. כל רגע מגיעה חדשה לפתחנו. בכל זאת, אנחנו בני אדם, כמה אפשר עוד להכיל? אמצעי התקשורת באשר הם מנסים לברור עבורנו את הידיעות החשובות ביותר בעיניהם, שיש בהן עניין לציבור (וגם לפעמים כאלה שלא) ובהפצתן עושות עבורנו שירות גדול בלדעת מה קורה סביבנו? איזה בגד ללבוש מחר וכמה יעלה לנו השימוש בתחבורה הציבורית בחודש הקרוב?

צפייה + דיון: אנחנו נצפה בפתיחי מהדורות של אותו יום משני ערוצים – כאן 11 וקשת 12 (לכאן עולות המהדורות ביוטיוב, של חדשות 12 ניתן לראות באתר מאקו/N12). ניתן לשים לב שמבלי תיאום ועם תחרות הולכת וגוברת על ליבם של הצופים, המהדורות די דומות בסדר הדברים ובאייטמים שעליהם הן מדווחות.

לשיעור הבא: הישארו בקבוצות שלכם. לפניכם עיתונים ששמרתי עבורכם. אני ארצה שתצרו **מהדורת חדשות בת 2 דק'** ותבררו את הנושאים שמופיעים בעיתון לפי ראות עיניכם. כלל חשוב: עליכם לכלול לכל היותר 5 אייטמים (לא כולל התחזית בסיום). עצה לדרך: עברו על הקריטריונים שקבעו צמד החוקרים שלנו לפני ההחלטה הסופית. בהצלחה! נתראה בשיעור הבא שלנו: אתיקה עיתונאית, אם יש לכם ברווז מגומי, תביאו אותו אתכם. למה? התשובה בתכנית הבאה, סליחה, בשיעור הבא...